

Elena Puha, Nicolae Stratone, *Antropologie filosofică. Simple repere*, Iași, Editura Bucovina, 1995, 237 p.

Omul, această chintesență a evoluției vieții pe planeta noastră, a prezentat de-a lungul timpului tendințe oarecum contradictorii în ceea ce privește cunoașterea sa despre sine și despre lumea înconjurătoare. Astfel, interesat de micul sau marele univers, a neglijat cunoașterea propriilor origini și a devenirii sale, sau, și mai rău, considerându-se stăpânul atotputernic al întregii lumi naturale, a ajuns la o supralicitare a imaginii despre sine și despre istoria sa.

În acest context general, al cunoașterii de sine a omului, un rol foarte important îl joacă antropologia filosofică, ca disciplină antroposocială, care își propune să sublimizeze întreaga cunoaștere actuală cu privire la ființa umană, prin răspunsuri la întrebările: Cine suntem? De ce suntem ceea ce suntem? Cum suntem? Pentru ce suntem? Unde suntem? Când suntem? Cum vom fi? etc.

De aceea, de un bun augur, în acest demers teoretico-filosofic, este lucrarea prezentată mai sus, care este o nouă încercare în literatura filosofică românească de a explica statutul antropologiei filosofice și o deschidere spre o abordare interdisciplinară a problemelor complexe ale ființei și devenirii umane.

Cartea de față este precedată de o introducere, semnată de cunoscutul filosof Alexandru Boboc, intitulată *Forme moderne ale prezenței demersului teoretico-filosofic*, (pp. I-IV), după care se intră în economia propriu-zisă a lucrării prin capitolul I: *Unde situăm antropologia?* în care autorii definesc ce este antropologia (pp. 5-10), specificul ei (pp. 10-23), locul antropologiei în contextul științelor umane (pp. 23-46), începuturile și evoluția tematică a antropologiei (pp. 47-57), conceptele fundamentale ale antropologiei filosofice (pp. 57-80), valorile și universul socio-uman (pp. 80-85) și câteva puncte de reper ale antropologiei filosofice (pp. 85-91).

În efortul de definire a acestei discipline, merită a fi evidențiată larga deschidere spre toate acumulările cunoașterii umane începând cu științele fundamentale și încheind cu arta și religia. Cu toate acestea, credem că este necesară o nouă structurare a cunoștințelor acumulate până în prezent într-un nou sistem gnoseologic, în care omul, de la individ la comunitate, nu poate fi înțeles decât în și prin social, cu atât mai mult cu cât progresele înregistrate de omenire până în prezent nu au fost puse decât în slujba servirii unor nevoi primare, chiar arta și religia reflectând asemenea necesități, în cele din urmă biologice. Astfel, din paleoliticul mijlociu și până azi, structurile cognitive nu au evoluat decât cantitativ și foarte puțin calitativ, ceea ce ne face să batem pasul pe loc în cunoașterea de sine a omului, lipsindu-ne de înțelegerea complexității și integralității statutului nostru de ființă superioară pe Pământ sau în Univers.

În cel de-al doilea capitol *Specificitatea generică biopsihică și social-istorică*

a fenomenului om, cei doi autori discută problemele antropogenezei, semnificațiile lor și aspectele actuale ale acesteia (pp. 92-100), viziunea lui Lucian Blaga asupra problemelor antropogenezei (pp. 100-105), etapele și factorii procesului de antropogeneză (pp. 106-122), specificitatea generică biopsihică și social-istorică a fenomenului om (pp. 122-135), o nouă definire a omului în contextul acumulărilor secolului al XX-lea (pp. 135-145), problemele limbajului ca experiență generativă, esențială și exemplară, a omului (pp. 145-161), universul simbolic uman și semnificația ontică a interpretării (pp. 161-165), definirea omului ca ființă istorică (pp. 165-177).

Pentru primul subcapitol este de reținut considerația potrivit căreia "În zilele noastre este de neconceput o teorie a evoluției și o teorie a antropogenezei fără încorporarea rezultatelor fizicii, biofizicii, a fizicii cuantice, chimiei, geologiei, istoriei, psihologiei, lingvisticii, semioticii, istoriei culturii etc." (p. 98), militându-se pentru aceeași cercetare inter- și multidisciplinară a acestui deosebit de complex proces, care este departe de a fi cunoscut suficient.

Am mai completa că nu este îndeajuns cumularea datelor oferite de aceste științe și interpretarea lor filosofică de unii cercetători, ci trebuie pus accentul pe lucrul în echipe interdisciplinare, internaționale, încadrate în programe speciale și cu o finanțare adecvată. Altfel, progresele cercetărilor antropologice vor fi extrem de lente, iar rezultatele obținute cu greu vor putea fi asamblate într-o viziune globală de largă acceptare.

Vorbind despre concepția antropologică a lui L. Blaga, autorii ne arată că filosoful din Lancrăm a susținut o dublă direcție de evoluție a omului: bio-antropologică și cultural-stilistică și originea sa într-o formă antropoidă dispărută, ultima ipoteză fiind și astăzi de o mare actualitate.

În cel de-al treilea subcapitol, Elena Puha și Nicolae Stratone fac o incursiune în problemele propriu-zise ale antropologiei fizice, care se ocupă cu aducerea la lumina zilei și interpretarea dovezilor evoluției umane, subliniind etapele și factorii procesului de antropogeneză. Ar fi fost bine ca aici să se fi subliniat că în problema aceasta nu există, nici pe departe, o unanimitate de păreri a antropologilor cu privire la lanțul evolutiv al speciei umane, în literatura de specialitate conturându-se mai multe scenarii, dintre care, în ultimul timp, se remarcă cele ale lui Donald Johanson, Tim White, Yves Coppens, N.T. Boaz, Richard Leakey ș.a.

În același timp, o consultare cu un specialist în preistorie ar fi avut darul să ducă la evitarea utilizării descoperirii de la Bugiulești, foarte nesigură și greu de atribuit lui *Homo habilis*, atribuirea lui *Homo sapiens* numai a unor civilizații materiale (Chatelperoniană, aurignaciană, gravetiană sau ateriană), prezentarea culturii Chellene (nu Cheeleane, cum apare în text la p. 108) drept cea mai veche cultură cunoscută, sau întrebuițarea terminologiei lui L. Morgan ca treapta sălbăticiei pentru paleolitic și cea a barbariei pentru neolitic, denumiri care au fost depășite de noile descoperiri și interpretări ale dovezilor arheologice. Totodată,

avertizăm și asupra folosirii termenului de "revoluție verde" pentru neolitic, atât datorită faptului că acesta nu reflectă și nu acoperă transformările care se petrec în noua epocă a pietrei, cât și din cauză că noile cercetări ne permit să vorbim mai degrabă de o **evoluție neolitică** și nu de o **revoluție** cum susținea V. Gordon Childe.

În același timp, credem că utilizarea noilor lucrări aparținând literaturii antropologice străine, unele traduse de curând și în românește¹, va avea darul să ducă la o înțelegere mai nuanțată a factorilor antropogenezei și a acțiunii acestora în procesul devenirii umane.

În celelalte subcapitole, autorii analizează fenomenul **Om** din perspectivele științelor fundamentale care se ocupă cu studiarea "viului", a celor socio-umane și ale antropologiei culturale. Interesant este cel de-al optulea subcapitol, referitor la om ca ființă istorică, în care autorii, apropiindu-se de filosofia istoriei, încearcă să descifreze din multitudinea de definiții ale omului, pe următoarea: "Omul este ființă istorică - produs și creator de fapte istorice obscure sau strălucitoare, de excepție, unice sau indefinit repetabile - din momentul ivirii sale ca subiect ce dă finalitate proprie și sens acțiunilor și conduitelor sale" (p. 177).

Ultimul capitol, intitulat *Omul și mediul* (pp. 178-233), reprezintă o însumare a răspunsurilor oferite de-a lungul timpului la întrebările legate de locul omului în cadrul lumii naturale și sociale și raporturile temporale ale ființei umane. Autorii reușesc să surprindă dimensiunea particulară a ființei umane în cadrul naturii și, în special, în lumea vie, caracterul social al omului și concepțiile actuale despre timpul istoric, fără de care nu sunt de înțeles inserțiile multiple ale noastre în Univers.

În întregul ei, prezenta lucrare este o realizare importantă în înțelegerea conexiunilor multiple pe care le are ființa umană cu lumea înconjurătoare și contribuie, alături de alte cărți cu profil asemănător, la conturarea unor criterii deschise de abordare a complexității omului. Ar fi de dorit ca o asemenea viziune amplă să intre în repertoriul metodologiei științifice și deschiderea filosofică să contribuie la îmbogățirea cunoașterii concrete.

NOTE

1. Rudolf Feustel. *Abstammungsgeschichte des Menschen*, Iena, VEB Gustav Fischer Verlag, 1990; Maurice Taieb, *Pe meleagurile primilor oameni*, București, Ed. Meridiane, 1992; Richard Leakey, *Originea omului*, București, Ed. Humanitas, 1995.

Dumitru D. Boghian